

เทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร :
กรณีการแสดง คณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ
The Thet Mahachat Chapter
“The Royal Children” of
Duangkaew Looktharua Performance

ศุธิกา เชตนุช¹
Sithika Chetnuch

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ในแง่กระบวนการทำงาน บทบาทและหน้าที่ของการทำงานในแต่ละฝ่าย และรูปแบบการแสดงของเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ แนวคิดในการจัดเทศน์มหาชาติ เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของผู้ประสงค์เป็นเจ้าภาพในการจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง การคัดเลือกผู้แสดงประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายพระนักเทศน์ และฝ่ายนักแสดง การเตรียมการแสดงในการเตรียมการแสดงประกอบด้วย ฝ่ายนักแสดง และฝ่ายสถานที่ การแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือช่วงนำเรื่อง โดยมีพระนักเทศน์ทั้ง 2 รูป เริ่มเปิดเรื่องโดยการเทศน์เป็นภาษาบาลีก่อน ช่วงการแสดง ตัวละครออกมาแสดง ช่วงจบการแสดง พระนักเทศน์จะร้องบทแหล่สรุปรื่องราวทั้งหมด จบด้วยการให้พร การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างการแสดง เมื่อนักแสดงยังไม่ถึงสถานที่แสดง ใช้วิธีการพูดคุยกันระหว่างที่เข้ามาพักหลังฉาก การจบการแสดง พระนักเทศน์จะเป็นผู้ร้องแหล่สรุปรื่อง

บทบาทและหน้าที่ของการทำงานในแต่ละฝ่าย ประกอบด้วย 4 ฝ่าย พระนักเทศน์มีบทบาทในการติดต่อประสานงาน และเป็นผู้ควบคุมกำกับการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าภาพ มีหน้าที่รับบทเป็นนักแสดงในช่วงเวลาที่ตัวละครยังไม่ออกมาแสดง หน้าที่ในการแต่งบทร้องแหล่ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ศึกษามีบทบาทในการประสานงาน มีหน้าที่เป็นนักแสดง บทบาทที่สำคัญโดยแสดงเป็นตัวละครในเรื่องพระเวสสันดรชาดก มีหน้าที่ที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับคนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง นักดนตรีมีบทบาทในการบรรเลงเพลงประกอบบทร้อง มีหน้าที่ที่ต้องเล่นดนตรีในการรับส่งมุขของพระนักเทศน์กับลิเก เจ้าหน้าที่วัดมีหน้าที่ที่สำคัญคือการจัดสถานที่เพื่อให้พร้อมต่อการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

รูปแบบการแสดงของเทศน์มหาชาติทรงเครื่องประกอบด้วย 2 ส่วน คือ องค์ประกอบของเทศน์มหาชาติทรงเครื่องประกอบด้วย พระนักเทศน์ ลีเกะ นักดนตรี เครื่องแต่งกาย สถานที่จัดแสดง และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ส่วนวิธีการแสดง เทศน์มหาชาติทรงเครื่องเราสามารถแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงเปิดเรื่อง ช่วงการดำเนินเรื่องราว ช่วงจุดจบของเรื่อง

คำสำคัญ: เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง, พระนักเทศน์, ลีเกะ

Abstract

The purposes of this research were: (1) to study the process of Duangkaew Looktharua Performance for The Thet Mahachat Chapter “The Royal Children”, the roles and functions of all sides and (2) to study the performance format of the appareled Thet Mmahachat. The researcher uses the method of learning from the document, interview and the participated observe.

The results of the study were found that there are six steps of the creative process: the objectives of the host to organize the appareled Thet Mahachat. The actors selection for the preacher monk and the actors. The performance preparation ; the actors and the place. There are three steps for the Thet Mahachat performance; the two preacher monks preach in Pali for the beginning, then the actors will show the story and finally the preacher monks will sing to conclude the story and blesses. Talking behind the scene for solving the immediate problems when the actors hadn’t arrived yet. The preacher monk would sing to conclude the story.

The roles and function have four parts: the preacher monk would contact and coordinate for the successful objectives of the host. The musical folk drama would be actors and played in the Vessantara Jataka. They would have the good interaction with the audiences. The musicians would play the music for the good interaction with the actors. The temple officers would manage the place for the performance “the appareled Thet Mahachat”.

There are two parts of the performance format : The composition of the appareled Thet Mahachat are the preacher monk, the musical folk drama, the musicians, the costumes, the place and the performance equipments. There are three steps to show Thet Mahachat; opening, story playing and the ending.

Keywords: The Appareled Thetmahachat, The preacher monk, The musical folk drama

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาทำให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ศาสนาเป็นหลักคำสอนที่มุ่งให้คนเราพัฒนาจากสภาพสัตว์ ประเภทคนไปสู่ความเป็นมนุษย์ (สุเมธ เมธาวิตยากุล, 2525) ศาสนาจึงถือว่ามีค่าสำคัญกับประเทศไทยมาก โดยเฉพาะศาสนาพุทธ เพราะเป็นศาสนาที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือ พุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธตั้งแต่เกิดจนตาย สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่ วัด พระสงฆ์ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

การเทศน์ คือ การเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยวิธีการพูดบรรยายและสวดเป็นทำนอง การเทศน์นิยมเทศน์ชาดกเรื่องต่างๆ หรือเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน การเทศน์ที่เป็นที่นิยมต่างๆ ของวัดในประเทศไทยนั้น ได้แก่

การเทศน์พุทธประวัติ หรือการเทศน์มหาชาติ คำว่า “เทศน์” หมายถึง การแสดงธรรม ส่วนคำว่า “มหาชาติ” หมายถึง คำที่ใช้เรียกเรื่องเวสสันดรชาดก (ฉนิต อยู่โพธิ์, 2495) เป็นที่นิยมกันในหมู่พุทธศาสนา เนื้อเรื่องได้กล่าวถึง การเสวยชาติของพระพุทธเจ้า โดยบำเพ็ญเพียรในเรื่องการให้ทาน ทรงบริจาคภริยาและบุตร-ธิดา เพื่อสำเร็จโพธิญาณ ที่ประชาชนทั่วไปรู้จักกันว่า เทศน์มหาชาติ

สมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงโปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตช่วยกันแต่งมหาชาติคำหลวงขึ้นในปี พ.ศ. 2025 สำหรับสวดฟังกันในเวลาอุบาสกอุบาสิกาไปอยู่ถือศีลและบำเพ็ญการกุศลในวันธรรมสวนะที่วัด เพื่อให้เข้าใจความของคาถาพันในสมัยพระเจ้าทรงธรรมโปรดให้แต่งวรรณกรรมมหาชาติขึ้นอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่า กาพย์มหาชาติ แต่งแบบร้อยยาวแต่เรียกว่ากาพย์เพื่อให้อ่านง่ายขึ้นและไม่ได้มีกาพย์เพียงอย่างเดียว มีการยกเอาคาถาบาลีขึ้นแต่งเป็นร้อยยาวมากขึ้นจึงไม่สามารถใช้สวดให้จบ 13 กัณฑ์ภายในวันเดียว (ฉนิต อยู่โพธิ์, 2495)

การเทศน์มหาชาติมีการฟื้นฟูในครั้งรัชกาลที่ 1 ดังปรากฏในพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า “ การเทศน์มหาชาติได้มีเป็นการใหญ่ในแผ่นดิน” พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ได้มีการแต่งเวสสันดรชาดกเป็นร้อยยาวให้พระเทศน์เป็นทำนองตั้งประเพณีเทศกาลขึ้นเฉพาะเรียกว่า ประเพณีเทศน์มหาชาตินิยมจัดตามวัดทั่วไปหลังจากออกพรรษาพ้นหน้ากฐินแล้ว คือระหว่างเดือน 10 ถึงเดือน 4 และบัญญัติทำนองสำหรับเทศน์ขึ้นโดยเฉพาะแต่ละกัณฑ์ไม่ให้เหมือนกัน (บุญตา เขียนทองกุล, 2539) ในสมัยรัชกาลที่ 1, ที่ 2, และที่ 3 นิยมจัดให้มีมหาชาติ 3 วัน วันแรกเทศน์คาถาพันเป็นภาษาบาลีล้วน วันที่ 2 เทศน์มหาชาติร้อยยาวหรือเรียกอีกอย่างว่ามหาชาติกลอนเทศน์ตลอด 13 กัณฑ์ วันที่ 3 เทศน์อริยสัจ 4 รวม 3 วัน ซึ่งถือว่าเป็นการเทศน์ที่สมบูรณ์

การเทศน์มหาชาติในปัจจุบันยังคงดำรงอยู่ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม คือแต่เดิมการเทศน์มหาชาติใช้เวลาประมาณ 2-3 วัน ในปัจจุบันคนไม่นิยมฟังเพราะใช้เวลามากจึงได้มีการปรับปรุงให้การเทศน์มหาชาติเหลือเพียงวันเดียว โดยมีพระนักร้อง 2 หรือ 3 รูป ใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง เรียก “การเทศน์แบบประยุกต์” ซึ่งจะเป็นการเทศน์แบบย่อพอได้ใจความ เน้นการแห่ การเล่าเรื่อง

นอกจากนี้ยังมีการเทศน์อีกชนิดหนึ่ง คือเทศน์ประกอบการแสดงหรือเทศน์มหาชาติทรงเครื่องลักษณะของการเทศน์จะเป็นการเทศน์ โดยมีพระนักเทศน์ทั้งหมด 5 รูป รับบทเป็นตัวละครในเรื่องทั้งหมด คือ พระเวสสันดร มัทรี กัณหา ชาลี และชูชก ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนโดยลดตัวละครที่เป็นพระนักเทศน์เหลือเพียง 2 รูป และนำผู้ที่มีความสามารถทางด้านการเล่นคือ ลิเก มาร่วมแสดงในการเทศน์ เรียกการแสดงในรูปแบบนี้ว่า เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ต่อมาการเรียกได้ผิดเพี้ยนไปด้วยคำว่า ทรงเครื่อง ไม่เหมาะสมกับการใช้ในทางศาสนา จึงกลับไปใช้ชื่อการแสดง เช่นเดิม คือ เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

ดังนั้นลักษณะการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง เป็นการเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกโดยผู้เทศน์ที่เป็นพระนักเทศน์ รูปหนึ่งรับบทเป็นพระเวสสันดร อีกรูปหนึ่งรับบทเป็นพระนางมัทรี จะเทศน์ในลักษณะถามตอบเล่าเรื่องในการเทศน์ ส่วนในการเทศน์ที่มีตัวแสดงประกอบนั้นเป็นทำนองประจำกัณฑ์ชูชก กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี ผู้แสดงประกอบด้วยชูชก กัณหา - ชาลี พระนางมัทรี จะใช้ตัวละครที่เป็นลิเกมาแสดง วัตถุประสงค์อาจจะมีผู้แสดงเป็นนางอมิตตา พระเวสสันดร พรหมณ์สองผัวเมีย ฯลฯ เพิ่มขึ้นมาและมีดนตรีบรรเลงประกอบการแสดง เป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่หรือตามความเหมาะสม

เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ในปัจจุบันจึงเป็นการแสดงชนิดเดียวที่เป็นการทำงานด้านการแสดงร่วมกันระหว่างพระนักเทศน์กับลิเก โดยจะมีพระ 2 รูป แห่เริ่มตั้งแต่กัณฑ์ทศพร จนมาถึงในตอนกัณฑ์กุมารได้นำตัวละครที่เป็นลิเกมาแสดงจริงให้ผู้ฟังเทศน์ได้เห็นภาพการแสดงจริงๆ จึงเป็นการแสดงที่น่าสนใจอย่างหนึ่งที่พระนักเทศน์กับลิเกที่มีความแตกต่างทางบทบาทหน้าที่ในสังคมและวัฒนธรรม แต่สามารถทำงานร่วมกันในการสร้างสรรค์งานแสดง ให้เป็นที่ประทับใจผู้ฟังและเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง

เมื่อการสร้างสรรค์การเทศน์มหาชาติทรงเครื่องเป็นการแสดงที่ใช้การเทศน์ร่วมกับการแสดง จึงใช้พระนักเทศน์กับลิเก ทำการแสดงร่วมกัน ทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมทางศาสนานี้ ส่งผลถึงการทำงาน

ร่วมกัน กระบวนการทำงาน บทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย รวมถึงรูปแบบในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ของพระนักเทศน์กบิลิก

สำหรับการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องนั้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีคณะที่มีชื่อเสียงทางการแสดงประกอบการเทศน์มหาชาติคณะหนึ่ง คือคณะคุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือเป็นคณะลูก มีชื่อเสียงมากทั้งในวงการลูกและการแสดงประกอบการเทศน์ คุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือเป็นสายเลือดลูกมาแต่กำเนิด มีผลงานด้านการแสดงลูกมาเป็นเวลา 48 ปีจนถึงปัจจุบันก็ยังแสดงอย่างต่อเนื่องโดยจะรับบทเป็นนางเอกลูกตลอดกาล ต่อมาที่ได้รับการติดต่อจากพระอาจารย์วัดโคกดอกไม้ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งท่านอยากให้คุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือ มาแสดงประกอบในเทศน์มหาชาติ เพราะเห็นถึงประสบการณ์ และความสามารถในการแสดงของคุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือ จึงทำให้คุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ได้เข้ามามีส่วนในการแสดงประกอบการเทศน์มหาชาติ หรือที่เรียกว่า “เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง” คุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือจึงได้ทำการแสดงมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันได้รวมระยะเวลาประมาณ 30 ปีของการแสดงประกอบการเทศน์

อย่างไรก็ตามเทศน์มหาชาติทรงเครื่องนั้น ปัจจุบันนิยมจัดกันอยู่ไม่มากนัก ด้วยเหตุที่ว่าการจัดการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องในแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายสูง ทางวัดจะต้องได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านทั้งหลายฝ่าย ในการหาปัจจัยเพื่อใช้ตกแต่งประดับสถานที่ การนิมนต์พระเทศน์ นักแสดง วงปี่พาทย์ รวมถึงต้องมีโรงทานอาหาร เครื่องดื่ม วั้บริการผู้ที่มาฟังเทศน์ ดังนั้น วัดที่จะจัดการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องจะต้องเป็นวัดที่มีความพร้อมด้านปัจจัยเท่านั้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเทศน์มหาชาติมีความสำคัญผูกพันเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในเรื่องความเชื่อความศรัทธาในการฟังเทศน์มหาชาติ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการเทศน์มหาชาติที่มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คือเทศน์มหาชาติประกอบการแสดง หรือเรียกว่า “เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง” ผู้วิจัยสนใจศึกษา คณะคุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือ เป็นคณะลูกที่มีประสบการณ์การแสดงมาถึง 40 ปี เป็นที่ยอมรับกันใน

วงการแสดงที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ การแสดงลิเก การทำขวัญนาถ และแสดงประกอบเทศน์มหาชาติ คณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ มีประสบการณ์ในการแสดงประกอบ การเทศน์มหาชาติ มาอย่างน้อย 27 ปี มีการแสดงแบบเป็นกลุ่มเครือญาติ จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้การแสดงของคณะคุณดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ดำรงอยู่และมีชื่อเสียงในด้านผลงานการแสดง ทำให้ศาสนิกชนชาวซึ่งในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยมีความสนใจในตอนกัณฑ์กุมาร ซึ่งเป็นตอนที่สะท้อนอารมณ์ สื่อความหมายทำทนายพระเวสสันดร ที่กำลังอยู่ในตบะบำเพ็ญเพียรในการทำทานบารมีที่จะต้องยกลูกให้กับแม่ชุก และเป็นกัณฑ์ที่นิยมให้ตัวละครออกมาแสดง เป็นตอนที่ มีตัวละครมาก ซึ่งสามารถแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้หลายตัว เช่น นางมัทรีสูญเสียลูกอันเป็นที่รัก พระเวสสันดรเป็นจิตสงบนิ่งเพื่อเป็นหลักให้กับ นางมัทรี ชุกเจ้าเล่ห์เห็นแก่ตัวทูลขอค้นหาและขาสีซึ่งเป็นดวงใจของพระเวสสันดร และนางมัทรี ยังแสดงถึงลูกที่มีจิตเป็นกุศลเห็นแก่ความกตัญญูต่อผู้เป็นบิดาดังนั้น การแสดงในกัณฑ์กุมารจึงสร้างอรรถรสในการชมและทำให้ผู้ชมซาบซึ้งได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ในกระบวนการทำงาน บทบาทและหน้าที่ของพระนักเทศน์กับลิเกในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง รวมถึงรูปแบบการแสดงในเทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ที่มีการจัดกระบวนการทำงานอย่างไรในการจัดการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติ สามารถแสดงออกมาได้น่าชื่นชม และทำให้คนฟังเทศน์สามารถเข้าใจถึงเนื้อหาของเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดีเพื่อเป็นแนวทางในการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติและเป็นหลักฐานในการอ้างอิงอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการวิจัยคือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- บทบาทและหน้าที่ ตำแหน่งและความรับผิดชอบของพระนักเทศน์ และเถลิง ในการสร้างสรรค์การแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ผู้วิจัยศึกษาการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร ซึ่งเป็นตอนที่สะท้อนอารมณ์ สื่อความหมาย ทำทนายพระเวสสันดรที่กำลังอยู่ในตบะบำเพ็ญเพียรในการทำทานบารมี ที่จะต้องยกลูกให้กับแม่ชู้ชก รวมถึงการสูญเสียของนางมัทรีที่ต้องเสียลูกรักทั้ง 2 คน และนักแสดงออกมารบทุกตัวละครในตอนนี้โดยศึกษาการแสดง จำนวน 3-5 ครั้ง

2. กระบวนการทำงาน

- ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มนักแสดง กลุ่มพระนักเทศน์ กลุ่มนักดนตรี กลุ่มเจ้าหน้าที่วัด

- ขอบเขตด้านสถานที่ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาข้อมูลการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องของวัดที่อยู่ในภาคกลาง ของประเทศไทย

- ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาจากการแสดงในปีพ.ศ. 2558-2560

3. รูปแบบการแสดง

- องค์ประกอบของการแสดง วิธีการแสดง เครื่องแต่งกาย และฉากที่ใช้ในการจัดการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงถึงบทบาทหน้าที่ของพระนักเทศน์ในฐานะศิลปินผู้สร้าง
2. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงถึงกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องให้กับผู้ที่สนใจ

3. เพื่อเป็นแนวทางในกระบวนการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องและการพัฒนาในการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

เทศน์มหาชาติทรงเครื่อง หมายถึง การเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดก โดยใช้วิธีการสวดเป็นทำนองแหล่ รวมถึงมีผู้แสดงเป็นตัวประกอบตามเนื้อเรื่องในการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

พระนักเทศน์ หมายถึง พระมหาจรรูวัฒน์ จรณธมโม และพระมหาโสภณ สุธีโร ที่เทศน์หรือแหล่ในการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

ลิเก หมายถึง นักแสดงลิเกอาชีพที่แสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ

บทบาทและหน้าที่ หมายถึง ตำแหน่งและความรับผิดชอบของพระนักเทศน์และลิเก ในการสร้างสรรค์การแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

รูปแบบการแสดง หมายถึง องค์ประกอบของการแสดง วิธีการแสดงเครื่องแต่งกาย และฉากที่ใช้ในการจัดการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ

ผลการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่องเทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร : กรณีการแสดงคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ในแง่กระบวนการทำงาน บทบาทและหน้าที่ของการทำงานในแต่ละฝ่าย และรูปแบบการแสดงของเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ซึ่งจะนำไปเป็นข้อมูลอ้างอิงถึงบทบาทหน้าที่ของพระนักเทศน์ในฐานะศิลปินผู้สร้างเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงถึงกระบวนการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องให้กับผู้ที่สนใจ และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง โดยจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ สังกัดการณแบบมี

ส่วนร่วม ในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง และสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

การเทศน์มหาชาติทรงเครื่องมีกระบวนการการทำงานในการแสดงที่แปลกใหม่ คือเป็นการเทศน์ที่มีการแสดงประกอบแสดงบทบาทสมมุติตามตัวละครในเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก และมีกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างพระนักเทศน์กับนักแสดงที่มีความแตกต่างทางบทบาทหน้าที่ในสังคมและวัฒนธรรม แต่สามารถทำงานร่วมกันในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ให้เป็นที่ประทับใจผู้ฟังและเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง

ผลจากการศึกษาพบว่ากระบวนการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการจัดเทศน์มหาชาติ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่องที่เกิดจากวัดหรือเจ้าอาวาสของวัดที่ต้องการจัดงานเพื่อต้องการหารายได้ใช้ในกิจของสงฆ์หรือเสริมบารมีของวัด และการจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่องที่เกิดจากผู้มีฐานะในชุมชนนั้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ขอเป็นเจ้าภาพในการจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่องเอง แต่จะเป็นผู้สนับสนุนในด้านเงินปัจจัยที่ใช้ในการจัดงานส่วนใหญ่

2. การคัดเลือกผู้แสดง ประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายพระนักเทศน์ และฝ่ายนักแสดง เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับการติดต่อจากทางเจ้าภาพให้ไปร่วมงานเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ถ้ามีการระบุตัวนักแสดงหรือพระนักเทศน์ก็จะติดต่อให้ตามที่เจ้าภาพต้องการ แต่ถ้าไม่ระบุ ทั้ง 2 ฝ่ายทั้งพระนักเทศน์กับนักแสดงก็จะเลือกผู้ที่สามารถแสดงเข้ากันได้ดีและไม่ออกนอกเรื่องราว

3. การเตรียมการแสดง ในการเตรียมการแสดงนั้นประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน คือ ฝ่ายนักแสดง และฝ่ายสถานที่ ฝ่ายนักแสดง ไม่มีการฝึกซ้อมล่วงหน้าจะใช้เพียงแค่การนัดหมายหรือพูดคุยกันก่อนการแสดงประมาณ 20 นาที ส่วนฝ่ายสถานที่ ทางวัดที่จัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่องจะทำหน้าที่ในการจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสม มีบรรยากาศคล้ายป่าหิมพานต์ จัดตกแต่งซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่าย

ของนักแสดง และฝ่ายผู้ที่มาฟังเทศน์ ฝ่ายของนักแสดง มีธรรมาสน์ 2 ธรรมาสน์ พื้นที่สำหรับนักแสดง และพื้นที่สำหรับนักดนตรี ส่วนฝ่ายผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติ ทรงเครื่อง มีเก้าอี้ไว้ให้ประธานในพิธีนั่ง จัดที่นั่งสำหรับแขกต่างถิ่นหรือผู้สูงอายุ และบริเวณลานกว้างที่มีไว้สำหรับผู้ที่ต้องการนั่งกับพื้น

4. การแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง

1. ช่วงนำเรื่อง โดยมีพระนักเทศน์ทั้ง 2 รูป เริ่มเปิดเรื่องโดยการเทศน์เป็นภาษาบาลี ก่อน เริ่มเปิดฉากรการแสดงโดยการที่มีพระนักเทศน์ 2 รูป รูปหนึ่งทำหน้าที่เป็นพระนักเทศน์หลัก อีกรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น พระนักเทศน์รอง 2. ช่วงการแสดง เมื่อถึงตอนที่ตัวละครออกมาแสดงนั้น จะเป็นตอนกัณฑ์มัทรีและกัณฑ์กุมาร ซึ่งจะมีการร้องแนะนำตัวเองว่ารับบทเป็นใคร ทำให้การแสดงดูน่าสนใจ และผู้ที่มีาร่วมในงานเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง เกิดความตื่นตาตื่นใจที่ได้รับชมตัวละครจริงๆ มีการร้องต้นกลอนสด เรียกชื่อผู้ที่มีาร่วมในงานออกมาร่วมทำบุญ จาการายชื่อที่เจ้าภาพมีมาให้ 3. ช่วงจบการแสดง คือตอนจบช่วงสุดท้ายพระนักเทศน์จะร้องบทแหล่สรุปเรื่องราวทั้งหมดที่ได้แสดงธรรมเทศนาไป จบด้วยการให้พรผู้ที่มีาร่วมฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ถือเป็นการจบการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

5. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างการแสดง จากการสังเกตการณ์พบว่าเมื่อนักแสดงยังไม่ถึงสถานที่แสดงจึงทำให้การนัดหมายหรือเตรียมการล่วงหน้าก่อนแสดงไม่สามารถทำได้ จึงต้องใช้วิธีการพูดคุยกันระหว่างที่เข้ามาพักหลังฉากในช่วงของการแสดงที่ดำเนินเรื่องไปแล้ว ส่วนพระนักเทศน์ถ้ามีรูปใดรูปหนึ่งมาช้า พระอีกรูปจะร้องแหล่บทอื่นเพื่อช่วยยืดเวลา

6. การจบการแสดง ก่อนจะจบการแสดงนั้นพระนักเทศน์จะเป็นผู้ร้องแหล่สรุปเรื่อง ย้ำในตอนที่สำคัญๆ แหล่ให้พร แหล่ลา เรียงตามลำดับ ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์และมีการล้อเล่นกับผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

ผลจากการศึกษาพบว่าบทบาทและหน้าที่ของการทำงานในแต่ละฝ่ายในการจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ประกอบด้วย 4 ฝ่าย ดังต่อไปนี้

1. พระนักเทศน์ มีบทบาทในการติดต่อประสานงานหรือรวมตัวกลุ่มนักแสดง และเป็นผู้คอยควบคุมและกำกับการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง และยังมีหน้าที่รับบทเป็นนักแสดงในช่วงเวลาที่ตัวละครยังไม่ต้องออกมาแสดง หน้าที่ในการแต่งบทร้องแหล่ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

2. นักแสดงมีบทบาทในการประสานงานหรือติดต่อพระนักเทศน์เพื่อมาร่วมในการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง และมีหน้าที่เป็นนักแสดงแสดงบทบาทที่สำคัญ โดยแสดงเป็นตัวละครในเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก ทำให้คนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องเกิดความเข้าใจเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกได้ง่ายยิ่งขึ้น และมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับคนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

3. นักดนตรีมีบทบาทในการบรรเลงเพลงประกอบบทร้องเพื่อให้เกิดการแสดงเกิดความไพเราะเข้ากับอารมณ์ของเรื่องราวในการแสดงและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และมีหน้าที่ที่ต้องเล่นดนตรีในการรับส่งมุขของพระนักเทศน์กับนักแสดง เพื่อเพิ่มบรรยากาศในการแสดงที่สนุกสนานและ เพิ่มอรรถรสในการรับชมการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องมากยิ่งขึ้น

4. เจ้าหน้าที่วัดมีหน้าที่ที่สำคัญคือการจัดสถานที่เพื่อให้พร้อมต่อการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง เพื่อเป็นการรองรับพระนักเทศน์ทั้ง 2 รูป และนักแสดงที่เป็นตัวละคร และผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ให้เหมาะสมและพร้อมที่จะทำการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยไม่มีข้อบกพร่อง

ผลจากการศึกษาพบว่ารูปแบบการแสดงของเทศน์มหาชาติทรงเครื่องประกอบด้วย 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ประกอบด้วย พระนักเทศน์ นักแสดง นักดนตรี เครื่องแต่งกาย สถานที่จัดแสดง และอุปกรณ์ประกอบการแสดง การเทศน์มหาชาติทรงเครื่องต้องอาศัยองค์ประกอบทั้ง 6 ประการนี้ ไม่ว่าจะเป็นพระนักเทศน์ที่มีหน้าที่หลักในการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง นักแสดงที่เป็นลิเกเข้ามาแสดงเป็นตัวละครในเรื่องพระเวสสันดรชาดก นักดนตรีที่ช่วยเสริมความสมบูรณ์

ทางด้านอรรถรสให้กับผู้ที่มาฟังเทศน์ได้เข้าใจและสนุกไปกับเสียงเพลงที่บรรเลงเครื่องแต่งกายที่สวยงามและเหมาะสมกับการเป็นนักบวชของเหล่าตัวละคร การจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมและเอื้อต่อการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องและอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ช่วยเสริมให้การเทศน์มหาชาตินั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่องจะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้เลย ซึ่งอาจจะทำให้การแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องนั้นเกิดความไม่สมบูรณ์

2. วิธีการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่องเราสามารถแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงเปิดเรื่อง ช่วงการดำเนินเรื่องราว ช่วงจุดจบของเรื่อง ในช่วงเปิดเรื่องคือพระนักเทศน์ทั้ง 2 รูป ร้องเพลงเริ่มเล่าเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกจะเล่าถึงความเป็นมาตั้งแต่กัณฑ์ที่ 1 ถึงกัณฑ์ที่ 7 โดยสรุปเรื่อง ช่วงการดำเนินเรื่องราว คือกัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร เป็นกัณฑ์ที่ตัวละครออกมาแสดง คือพระเวสสันดร นางมัทรี กัณหา ขาลี และชูชก ช่วงจุดจบของเรื่อง ในช่วงแรกจะเป็นการแสดงของลิเกที่กำลังจะจบการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง โดยพระเวสสันดรคือตัวละครเอกของเรื่องจะร้องสรุปเรื่องราวสำคัญที่ได้แสดงไป ต่อมาพระนักเทศน์จะแห่รับสรุปเรื่องราวต่ออีกครั้งเพื่อเน้นย้ำให้ผู้ที่มาฟังเทศน์นำไปประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตต่อไป

อภิปรายผล

ผลของการวิจัยที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทำให้เห็นถึง กระบวนการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ซึ่งเมื่อนำแนวคิดกระบวนการผลิตละครเวที (Henning Nelms) (1964 อ้างถึงใน ภัทรา ไต๊ะบุรินทร์ 2543) โดยแบ่งกระบวนการผลิตออกเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงก่อนการแสดง (Pre-production period) ช่วงการซ้อม (Rehearsals period) ช่วงเปิดการแสดง (post) ช่วงหลังเลิกการแสดง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรสร้างสรรค์การแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ออกมาได้ดังนี้

ช่วงก่อนการแสดง (Pre-production period) จะเป็นเรื่องของทางฝ่ายเจ้าภาพหรือทางวัดที่จัดงานที่จะต้องเตรียมการออกแบบสถานที่ที่ใช้ในการจัดเทศน์มหาชาติทรงเครื่องให้ครบองค์ประกอบของการทำพิธี

ช่วงการซ้อม (Rehearsals period) นั้นจะแตกต่างกันตรงช่วงของการเตรียมการ วิธีการแสดง การฝึกซ้อม คือการเตรียมการของการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องจะไม่มี การฝึกซ้อมล่วงหน้า เพราะเป็นการแสดงที่มีเรื่องเดิมคือเรื่องพระเวสสันดรชาดก แต่จะมีการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการที่จะนำเสนอการแสดง และสามารถเอนเตอร์เทนผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องได้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของทางเจ้าภาพที่จัดงาน ถือว่าเป็นการแสดงที่ทำหายความสามารถของนักแสดงและพระนักเทศน์เป็นอย่างมาก

ช่วงเปิดการแสดง (post) ในวันและเวลาที่ทำการแสดงจริง ผู้แสดงก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นให้เข้ากับวัตถุประสงค์ของเจ้าภาพที่จัดงาน เพื่อให้การแสดงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าภาพ แตกต่างจากละครเวทีที่มีการฝึกซ้อมการแสดงล่วงหน้า มาก่อนและใช้บทละครที่ซ้ำใช้คำพูดที่ไม่มีการแต่งสดขณะแสดงเหมือนกับเทศน์มหาชาติในช่วงหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยพบว่าสถานการณ์ของการเทศน์มหาชาติทรงเครื่องเป็นสถานการณ์ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องเป็นอย่างมากและเป็นการแสดงที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงได้อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เข้าถึงผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง และยังทำหายความสามารถของนักแสดงที่ต้องมีไหวพริบและปฏิภาณในการแก้ไขสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้อย่างไม่มีข้อผิดพลาด

ช่วงหลังเลิกการแสดง จะไม่มีการประเมินผลงานหรือวิจารณ์ของผู้ชม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการชื่นชมโดยทางจิตใจของผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติมากกว่าสังเกตได้จากสีหน้าของผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องหลังจากจบการแสดง เพราะการที่ได้มีส่วนในการร่วมทำบุญครั้งใหญ่ในเทศน์มหาชาติทำให้ผู้ชมเหล่านั้นเกิดความปิติยินดีอยู่แล้ว

เมื่อนำหน้าที่ของงานต่างๆ ในการผลิตละครเวที มาเปรียบเทียบกับ บทบาทและหน้าที่ของการทำงานระหว่างพระนักร้องกับนักแสดงในการแสดง ประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ตอนกัณฑ์กุมาร ของคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ทำให้ผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้ ผู้อำนวยการสร้างละครคือฝ่ายเจ้าภาพหรือผู้ที่จัดงานเทศน์มหาชาติ ผู้กำกับการแสดง คือพระนักร้อง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับเวที ฝ่ายฉาก ฝ่ายแสง และเสียงคือเจ้าหน้าที่ของวัดที่จัดสถานที่ ผู้กำกับบท และปล่อยตัวนักแสดง นักแสดง การแต่งกาย และการแต่งหน้าคือตัวนักแสดงเป็นคนกำหนดตัวเอง ฝ่ายเสียง คือนักดนตรีและเจ้าหน้าที่ของวัดที่จัดงาน

รูปแบบการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ผู้วิจัยพบว่าการ โครจร้องและตัวละครการวางนัยยะของตัวละคร ของเทศน์มหาชาติทรงเครื่องจะมีรูปแบบที่ตายตัวอยู่แล้วในการเล่าเรื่องราวหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการแสดง ส่วนในเรื่องความคิดที่อยู่ในเทศน์มหาชาตินั้นก็เพียงเพื่อสอนให้คนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องนำเรื่องราวที่ได้ฟังไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การใช้ภาษาก็จะใช้วิธีการร้องแหล่ ร้องตันสด ร้องราชนิกิง บทพูด โดยบทในบางช่วงจะเปลี่ยนไป เพื่อที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง เพื่อเป็นการเอนเตอร์-เทนคนที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องมากกว่าการใช้บทซ้ำเหมือนละครเวที เพลงที่ใช้ในการบรรเลงถือว่่านักดนตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์การแสดงให้สมบูรณ์และมีอรรถรสมากยิ่งขึ้นในการรับชมการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ส่วนภาพที่เห็นในการแสดงนั้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทุกคนที่มีส่วนในการสร้างและแสดง คือ พระนักร้อง ลิเก นักดนตรี และเจ้าหน้าที่ของวัดที่จัดสถานที่ให้สมบูรณ์ รวมถึงการแต่งกายให้สมกับเป็นนักบวชพร้อมกับการแต่งหน้าทำผมเพื่อให้คนที่มาฟังเทศน์มหาชาติชมแล้วรู้สึกสวยงามครบองค์ประกอบ

เมื่อนำแนวคิดในด้านสุนทรียภาพมาศึกษา ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง สามารถสร้างความเพลิดเพลิน ให้กับผู้ที่มาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง การเทศน์มหาชาติทรงเครื่องถือเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่งที่สามารถสื่อสาร

ออกมาในรูปแบบ การร้องเพลง การแสดง การแต่งมุกตลก และ การสร้างเรื่องราวที่สะท้อนอารมณ์ให้กับผู้ที่มีมาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ทำให้การฟังเทศน์มหาชาติมีความน่าสนใจชวนติดตาม แม้จะเป็นเรื่องราวที่มีเค้าโครงเดิม แต่การติดตามรับชมและรับฟังของผู้ที่มาร่วมในงานบุญกลับเปลี่ยนเป็นสนใจในวิธีการนำเสนอของพระนักเทศน์ และนักแสดง ที่จะสามารถแสดงบทบาทได้สมจริง สร้างความเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ได้มากน้อยแค่ไหนมากกว่า ซึ่งในการรับชมรับฟังแต่ละครั้งก็ไม่ทำให้ผู้ที่มาร่วมฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องผิดหวัง สามารถสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้ที่มีมาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่องได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า มีความสอดคล้องกันในด้านรูปแบบการการแสดงเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ซึ่งเป็นการจัดองค์ประกอบที่ใช้ในการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง แต่ในส่วนที่แตกต่าง คือการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องซึ่งทำให้เห็นถึงการทำงานที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและชำนาญในด้านการแสดง และการผสมผสานระหว่างพระนักเทศน์กับลิเกที่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างน่าชื่นชมและเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ที่มีมาฟังเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

การแสดงประกอบเทศน์มหาชาติ เป็นการแสดงที่น่าชื่นชมในศาสตร์ของศิลป์อีกแขนงหนึ่ง ที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานคือทั้งพระนักเทศน์และลิเกสามารถใช้ประสบการณ์ที่เรียนรู้จากชีวิตจริงในการเทศน์และการแสดงลิเก เพื่อนำมาสร้างสรรค์การแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง โดยการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนวิธีการรูปแบบต่างๆเพื่อให้เข้ากับยุคและสมัยในปัจจุบัน แต่ยังคงไว้ซึ่งหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้น่าชื่นชมเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง เทศน์มหาชาติทรงเครื่องกัณฑ์กุมาร กรณีการแสดงคณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ ผู้วิจัยได้พบว่าการเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ช่วยก่อให้เกิด

ประโยชน์แก่สังคมและชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ เพื่อเป็นแนวทางในการทำการวิจัย ครั้งต่อไปมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. งานวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปเป็นอ้างอิงถึงกระบวนการทำงานในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่องให้กับผู้ที่สนใจ
2. พระนักเทศน์และลิเกที่มีการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง ยังมีการพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้นมาอีกทุกปีในกรณีท่านอื่นๆ จึงเป็นบทบาทที่น่าสนใจ นำมาเป็นกรณีศึกษาในการทำวิจัยเพื่อนำไปเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ ในอนาคต
3. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาของศิลปินผู้สร้างงานด้วยการเรียนรู้ด้วยเอง ในการแสดงประกอบเทศน์มหาชาติทรงเครื่อง

เอกสารอ้างอิง

- บุญตา เขียนทองกุล. (2539). ผลการวิจัยเรื่องวิเคราะห์งานดุริยางคศิลป์ที่ใช้ประกอบเทศน์มหาชาติ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2495). “ตำนานเทศน์มหาชาติ” วารสารศิลปากร. ปีที่ 6 เล่ม 4.
- ภัทรา โต๊ะบุรินทร์. (2543). การใช้กระบวนการผลิตละครเวทีที่มีผลต่อการเพิ่มทักษะการคิด วิจัยรณญาณของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุเมธ เมธาวิทยากุล. (2525). ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สัมภาษณ์

จารุวัฒน์ จรณธมโม, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2559.